

Açık Bilim diye bir radyo programı var, Zaman Yolculuğu isimli bir bölüm yapmışlar zamanında. Zamanın ışık hızıyla doğrudan bir bağlantısı olduğu ve bildiğimiz anlamda mümkün olmadığı bilgisinin üstüne, *olsaydı ne olurdu?* tarzı bir muhavere var.

İnsanların zamanın içinde gezmesi mümkün mü? İnsanın zamanın içinde gezmesinin mümkün olduğunu savunan kişinin, *bir miktar* dualist olması lazım. Zamanın bir şekilde zihin tarafından üretildiğine inanması.

Çünkü eğer zihnimiz, *physicalist* bir bakışla, fiziksel evren içindeki çeşitli unsurlardan oluşuyorsa, zaman yolculuğu yapan bir zihin, o zamanın unsurları sayesinde belli bir durumdadır.

t_n zamanında, h mekanında olan bir insanın zihin durumu b_n ise, bu üç unsur da birbirine bağımlıdır. Bu b_n zihin durumunu yaratan beden/madde bir şekilde t_n zamanından, diyelim üç saniye geriye, $t_{(n-3)}$ zamanında ulaştığında, zihin de aynı şekilde $b_{(n-3)}$ zihnine ulaşacaktır. Bu durumda bu insanın *zaman yolcusu* olduğunu değil, o anda geçmişte ne düşünüyorsa, onu düşünmesini bekleriz. Buradan şunu çıkarabiliriz: Eğer zihin zamana bağlı olarak değişen bir *durum* sayılıyorsa, zaman yolculuğu mümkün olsa bile zihin de aynı şekilde değişecektir.

Bunu aşmak için zamanın bir şekilde zihin tarafından *yaratıldığına* inanmak gerekir. Yani *zihin zamana değil, zaman zihne bağlı olarak değişir* demeliyiz. Ancak bunun dünyayı anlamakta getirdiği sorunlar, çözdüğü bu zaman yolculuğu meselesinden fazladır. Zaman zihne bağlıysa, zaten insanların zaman yolculuğu yapmasına gerek yoktur, istedikleri *zamanı* yaratabilirler.

Buna ilişkin başka bir çözüm, zihnin zamanın içinde olduğu ancak herhangi bir *zaman zıplamasında* zihne bağlı yeni bir dünya oluştuğu gibi bir tezdır. D_n eğer dünyanın h_n , t_n ve b_n durumunun toplamıysa, zihin t_n , $t_{(n+1)}$, $t_{(n+2)} \dots$ çizgisinden ayrılıp, t'_n , $t'_{(n+1)}$, $t'_{(n+2)}$ çizgisine geçtiğinde, farklı bir D' dünyasına geçiş yapmış olur, diyebiliriz.

Ancak bu durumda da D ile D' arasındaki ilişkinin nasıl olduğu ve zihnin nasıl birinden diğerine geçebildiği tartışılacaktır. D dünyasındaki hemen bütün unsurların D' dünyasında yer aldığı halde, nasıl olup da zihni ilgilendiren kısımların değiştiğini söyleyebiliriz? D' , tamamen farklı bir dünya olup, mesela fizik kurallarının farklı işlediği ve bu sebeple bir zihnin varolmasının mümkün olmadığı bir dünya da olabilir.

Bu gibi sorular aslında zihnin maddeyi ne şekilde etkilediği gibi, ezeli *dualist* meselenin farklı açılardan tekrar edilmişleri. Zihnin maddeyi etkilemesi mümkünse, zamanı etkilemesi de mümkün, diyebiliriz. Ancak dualizm her ne kadar insanı varlık içinde özel bir yere koyarak nefsimizi okşasa da, muhtemelen doğru değil ve zihnimiz bir şekilde fiziksel süreçlerin ürünü. Bu durumda zaman yolculuğu mümkün olsa bile, yolculuk aynı zamanda zihinsel bir yolculuk olacağından, yolcu bunu hiç farketmeyecektir.